

Grundlæggende undervisningsmateriale

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

44274

Udviklet af:
Hanne Holm
CVU Vest, EVU-afdelingen
Skolebakken 171
6705 Esbjerg
Tlf.: 7614 7100

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB og TAK'er

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde hører til i den fælles kompetencebeskrivelse (FKB) nr. 2629, *Pædagogisk arbejde med børn og unge*, som kan findes på <http://2004.efteruddannelse.dk>.

Uddannelsesmålet er relevant for alle målgrupperne i FKB'en og kan bruges på alle typer arbejdspladser. Uddannelsesmålet vil også være relevant for flere målgrupper i andre af EPOS' FKB'er.

Arbejdsfunktioner

Den primære arbejdsfunktion på disse områder er at skabe trivsel for brugerne, være med til at udvikle dem, give dem redskaber, så de har det godt med sig selv, de øvrige brugere og de ansatte i institutionerne. Der er ofte relationer og samarbejde med brugernes familie, og i nogle tilfælde andre samarbejdspartnere. På alle disse områder er det vigtigt at kunne håndtere evt. konfliktsituationer på en hensigtsmæssig måde for alle parter. Konflikter er en del af livet, ingen undgår at komme i konfliktsituationer, så derfor er det vigtigt, hvordan man agerer i konflikter, hvilken viden og hvilke redskaber man benytter sig af. Dette har stor indflydelse på sundheden, trivselen og miljøet i og omkring institutionerne/klubberne.

Uddannelsesmålet skal kvalificere deltagerne til følgende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer (TAK) i FKB'en:

- Medvirke til børn og unges udvikling
- Igangsættelse af aktiviteter med og for børn og unge
- Sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse ift. børn og unge
- Kommunikation og samarbejde inden for børne- og ungdomsområdet

Deltagerforudsætninger.

Alle medarbejdere på institutioner har brug for at vide noget om egne konfliktmønstre, en bevidsthed omkring egne reaktioner og en forståelse af disse. Derudover har alle brug for redskaber til at håndtere de små og store konflikter, de møder i deres daglige arbejde. Så jobfunktionen og organiseringen af arbejdet på den enkelte arbejdsplads er underordnet for at man kan få udbytte af dette uddannelsesmål.

Struktur

Det anbefales, at deltagerne har uddannelsesbevis fra de grundlæggende AMU-uddannelser på det pædagogiske område. Desuden kan det være en fordel at have gennemført uddannelsen "Samspil og relationer i pædagogisk arbejde", da man så har prøvet at arbejde med egen kommunikation og samspil før, som også spiller en vigtig rolle i denne uddannelse.

2. Ideer til tilrettelæggelse

Temaer

Uddannelsesmål:

Deltagerne kan forebygge og håndtere konflikter. De kan medvirke til at skabe et konflikthåndterende miljø i gruppen ved at skabe rammer, der kan udvikle bruger-nes kompetencer til at forebygge og løse konflikter.

Deltagerne har konfliktforståelse og kan anvende forskellige konfliktløsningsmo-deller.

De har kendskab til egne konfliktmønstre og kan anvende relevante roller i bru-gernes konflikter eller i de konflikter, som de selv er en del af.

Tema 1

Konfliktforståelse

Eget forhold til konflikter:

Som et udgangspunkt er det vigtigt, at deltagerne bliver bevidste om, hvordan de egentlig har det med konflikter.

Jeg starter kurset med følgende øvelse: Grupper får udleveret et stort stykke papir, på midten skal de skrive ordet konflikt, rundt om skal de skrive alle de ord/sætninger, som de kommer i tanke om, når de ser ordet ”konflikt”. De må ikke tale sammen.

Når alt er skrevet, skal de så tale med hinanden om, hvilke ord/sætninger de synes er positive. Dem sætter de en ring om; hvis der er ord/sætninger, de synes både kan være positive og negative, giver de dem en stiplet ring. Til sidst beder jeg dem om at definere ordet konflikt med deres egne ord.

Opsamling på øvelsen: Fælles snak om der er mange eller få ringe på papiret. Det-te afspejler, hvilke erfaringer de har med konflikter; blev de løst, eller blev de ”gemt væk”, sidder de stadig og gnaver? Jeg bringer så samtalen hen på: At kon-flikter ikke kan undgås, men er en del af livet! At der er en masse gode ting i kon-flikter, der er mulighed for udvikling, større kendskab til sig selv/modparten, rela-tionen kan blive dybere osv. I det hele taget ville en arbejdsplads være stilleståen-de og kedelig uden konflikter. Ud fra dette er det vigtigt at føle, at man har nogle handlemuligheder, som kan håndtere konflikter konstruktivt. I opsamlingen gør jeg det også klart, at deres forhold til konflikter (er det positivt eller negativt) be-tyder rigtig meget i forhold til den måde, de løser konflikter med brugerne eller hjælper dem med at løse konflikter på – ses konflikterne overhovedet, eller vender man ryggen til, fordi det bliver for svært? Her bringer jeg den pædagogiske med-arbejders rolle som identifikationsfigur ind i debatten.

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

Analyseredskaber

Jeg giver et oplæg om dimensioner i konflikter (se bilag 1 og litteraturlisten) og om konflikttrappen (se bilag 2 og litteraturlisten). Herefter får de en opgave, som de skal løse parvis, hvor de øver sig i at bruge de to redskaber, når de skal kigge på en konflikt, de selv har været en del af (bilag 3).

De får nu et kort oplæg om forskellige konfliktstile (bilag 4), som følges op af en opgave, hvor de skal se på deres egen konfliktstil i forskellige sammenhænge (bilag 5).

Dette arbejde giver deltagerne en større bevidsthed omkring sig selv i konflikter, og samtidig giver det en større forståelse for, hvorfor nogle konflikter er vanskeligere end andre, og at parterne kan være to vidt forskellige steder på trappen og i dimensionerne i den samme konflikt. Dette er en vigtig viden, da konflikten altid skal løses med de redskaber, der passer til den, der er ramt mest af konflikten. Afslutning på dette tema kunne være en debat om ”kan alle konflikter løses”?

Tema 2

Konfliktløsningsmodeller

Først vil jeg gennemgå den basale konfliktløsningsmodel (bilag 6 og litteraturlisten).

Der er flere muligheder, når du vil præsentere deltagerne for og lade dem træne i konfliktløsning.

- Ikkevoldelig Kommunikation, et redskab til konfliktløsning.
- Mægling/mediation

I *ikkevoldelig kommunikation* kan der hentes mange elementer, f.eks. det at tænke i og arbejde med at finde følelser og behov, både hos sig selv og modparten i konflikten, og at kunne holde sig ovre hos sig selv, når man kommunikerer, så man ikke bebrejder, angriber eller lægger tolkninger/vurderinger frem i forhold til modparten. En sådan kommunikationsform vil både virke forebyggende og kunne være med til at løse konflikter. Hvis du vælger at tage udgangspunkt i denne model, skal deltagerne arbejde med formen; det er ikke nok at læse/høre om det (se litteraturliste).

Mægling/mediation: Selve mæglerrollen er svær at lære, da man skal være neutral og skal kunne være processtyrer og ikke andet - dvs. at man ikke kommer med løsningsforslag - og man skal sørge for, at begge parter føler sig både hørt og set. Dette lærer deltagerne ikke på et kursus, men jeg mener principperne er gode at få kigget på, så deltagerne kan komme til at arbejde med deres egen rolle i brugernes konflikter. Så mit forslag er, at de får en video at se (se materialelisten, der er forslag til alle aldre) hvor mægling/mediation praktiseres. Derefter får de en øvelse i aktiv lytning, hvorefter de kan prøve at være mægler i deres brugeres konflikter (rollespil) og bagefter tale om, hvilke ting fra dette redskab de kan integrere i deres hverdag (bilag 7).

Min erfaring er, at bliver man bevidst om, at brugerne ofte prøver at få medarbejderen ind i dommerrollen, når de har konflikter, og erkender man, at man aldrig kan dømme retfærdigt, da man jo sjældent er klar over, hvad der er gået forud for konflikten, er man nået et stykke af vejen. Det nye mål skal være, at der er 2 vindere i konflikten frem for en vinder og en taber.

På dette tidspunkt er det godt at have nogle refleksioner i grupper om, hvornår det er, man har mest tendens til at holde med den ene part i konflikten. Giver man den ret, man selv er mest enig med? Er det, når den ene græder? Er det, når en bliver holdt udenfor? Eller hvad er det, som berører en mest følelsesmæssigt? Man tager parti. Det er væsentligt at være bevidst om det grundlag, man træffer sin beslutning på.

Tema 3

Hvordan arbejder man med at skabe et konfliktløsende miljø i brugergrupperne?

Man kan jo starte med at vurdere sine fysiske rammer kritisk. Er der noget, der kan ændres, som kunne formindske konflikterne? (Skal mange være på lidt plads på samme tid? Er der hyggeligt? Er der mulighed for at gå for sig selv, når man er vred? Osv.)

Hvordan kommunikerer man i gruppen? Hvilke normer er herskende? Gør man noget for at hjælpe brugerne med at sætte ord på, når de har konflikter? Her vil der være mange brugergrupper, som skal have hjælp.

Børn skal have hjælp i forhold til deres udviklingsniveau, de mindste børn skal have mere hjælp end de større. Så er brugergruppen børn, skal deres kompetencer hele tiden ses i forhold til, hvor de er udviklingsmæssigt, og hjælpen/kravene skal tilpasses dette.

Det samme vil gælde andre brugergrupper. Forskningen siger, at man skal være 12 år, før man har de kompetencer, der gør det muligt selv at løse sine konflikter, så de voksne skal stadig hjælpe og støtte i mange af situationerne, og den vigtigste opgave er at lære brugerne nogle redskaber, de kan bruge selv.

Det kan også hjælpe, at de ansatte tænker på brugerne ud fra flg. tese: at al adfærd har det mål at få opfyldt et grundlæggende behov. Nogle brugere prøver at få opfyldt deres behov på en meget u hensigtsmæssig måde (de kender ikke andre). Her er kunsten at kunne se bag om adfærden og forstå motivet. Forstår vi det, kan vi hjælpe brugeren til at få en mere hensigtsmæssig adfærd; ikke ved at fortælle, hvad vedkommende skal holde op med, men ved at anerkende brugerens følelser og motiv. Hjælpen skal så være at give dem ideer og muligheder for at gøre noget mere hensigtsmæssigt, og så selvfølgelig støtte dem i det nye. Dette kan eksempelvis være et barn, der er meget vred - det er OK at være vred, men ikke at slå, så hvordan kan barnet komme af med sin vrede uden at ødelægge sine relationer?

Her er det kun fantasien, der sætter grænser for gode løsningsmuligheder (Der er mange gode forslag i bogen "Bliv hos mig, når jeg er vred") (bilag 8, ideer til ar-

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

bejdet med børn). Brugere, der er aggressive, støder ofte den ansatte fra sig, får skældud eller irettesættelser. I disse situationer er vi med til at fastholde dem i et negativt mønster med mange konflikter, så disse situationer skal deltagerne lære at se og takle på nye måder. Det er vigtigt at få talt om medarbejderens følelse af at blive ramt personligt og at få redskaber til at blive i det professionelle rum.

Når man vil arbejde med at udvikle de kompetencer, som er gode til at løse konflikterne, er der mange måder at få det ind på som lege i hverdagen, altså så man øver sig, når man ikke har konflikter, og så kan bruge det, når konflikterne er der. Her kan f.eks. hentes lege/øvelser i bøgerne: ”Goddag giraf”, ”Bliv hos mig, når jeg er vred” og ”Konflikter løser vi selv”. Der kan arbejdes med forumteater, dramaøvelser, afspænding osv. Omkring dette kan man give deltagerne et inspirerende oplæg, og så kan de selv prøve at finde muligheder, som passer til deres brugergruppe.

3. Opgaver og undervisningsmaterialer

I materialelisten er der ud over det generelle om konfliktforståelse, konfliktløsningsmodeller osv. specielt noget materiale, som henvender sig til deltagere, der arbejder med børn, hvor udviklingsaspektet skal medtænkes. Generelt vil jeg foreslå, at I lader deltagerne arbejde med egne konfliktsituationer eller typiske brugerkonflikter fra deres arbejdsplads, som de så kan afprøve de forskellige løsningsmodeller på.

4. Afholdelsesformer

Der kan anvendes alle afholdelsesformer. Det bliver dog mere praksisnært, hvis det laves som split, så deltagerne kan gå hjem og afprøve den nye viden i praksis imellem forløbene.

5. Litteraturliste

Se bilag 9.

Dimensioner i en konflikt

Kunsten at finde tyngdepunktet

- 1. Instrumentelle konflikter:**
Om konkrete mål, midler, metoder, strukturer, procedurer
Håndtering: Problemløsning
Ønsket resultat: Blive enige, komme videre
- 2. Interessekonflikter:**
Om fordeling af ressourcer som er sparsomme eller opfattes som sparsomme, penge, arbejde, plads, ting, tid
Håndtering: Forhandling
Ønsket resultat: En aftale
- 3. Værdikonflikter:**
Om personlige eller kulturelle værdier man vil slås for, menneskerettigheder, religion, politik overbevisning.
Håndtering: Åben kommunikation
Ønsket resultat: Gensidig forståelse
- 4. Personlige konflikter:**
Om identitet, selvværd, loyalitet, tillidsbrud, afvisning, m.m.
Håndtering: Åben kommunikation
Ønsket resultat: Gensidig forståelse

NB: Konflikter er tit blandede eller dækker over hinanden.

Materialet er udarbejdet ud fra inspiration fra: Center for Konfliktløsning, Danmark.

Konflikttrappen

1. Uoverensstemmelse

Her har vi den "rene" konflikt, hvor parterne prøver at løse et opstået problem – en uenighed om, hvordan de skal forholde sig og handle. På et tidspunkt kommer der støj på ledningen. En af parterne træder ved siden af den saglige problemløsning, og situationen udvikler sig.

Grænsen mellem uoverensstemmelse og personificering: Denne grænse er afgørende. Når den er passeret, kan den dårlige stemning og forvirringen hurtigt optrappes. Der sker ofte det, at den ene part begynder at bebrejde, true, fornærme el.lign., og den anden følger efter.

Det er især omkring denne grænse, at træningen i at nedtrappe konflikter nytter. Det er her, vi kan overveje, hvordan vi reagerer på aggression på en måde, som afspænder, uden at give køb på vore mål. Jo højere op ad konflikttrappen vi kommer, jo sværere bliver det.

2. Personificering

Nu er det ikke længere problemet, der er problemet, men den anden. Det er den andens skyld, og de negative følelser begynder at forplumre billedet. Vi bebrejder, angriber, forsvarer os, føler os forvirrede, angrebne og utilpasse. Vi mistænkeliggør hinandens hensigter og begynder at stemple den andens karakter.

3. Problemet vokser

Vi kommer i tanke om mange andre brist og fejl hos den anden - andre problemer, som han/hun skaber. Gammel uret og gamle, uafsluttede konflikter dukker frem.

4. Samtale opgives

De negative følelser slører vores tænkeevne og indsnævrer vores tankebaner. Vi kommunikerer upræcist. Vi forvrænger gensidigt, hvad den anden siger. Vi kan ikke rigtigt høre det. Det er de *døves* dialog.

Vi begynder at undgå at tale sammen, taler i stedet for om hinanden til andre. Vi kommunikerer med handling, undlader at hilse, undgår øjenkontakt, vender ryggen til osv.

Vi søger forbundsfæller, danner partier. At tale om hinanden i stedet for med hinanden er et sikkert tegn på tilspidsning, men er det altid optrappende? Ikke nødvendigvis, det kommer an på hensigten, måden og resultatet. En samtale

med en anden om konflikten kan være klargørende og åbnende, eller lukkende, stemplende og fordummende.

5. Fjendebilleder

Jo mere vi lukker af for den anden part, jo mere fastlåst og eksplosivt bliver forholdet.

Den anden bliver genstand for projektion. Det foragtede, vi ikke vil se hos os selv, ser vi i den anden. Nu er den oprindelige uoverensstemmelse næsten forsvundet.

Målet er at få ret, at vinde over den anden, at nedgøre ham/hende.

Det er ham/hende eller os, øje for øje, helte og skurke, retfærdige og uretfærdige. Vi har ret, og vores mål er nu at få ret hele vejen igennem. Vi er kun tilfredse med en bestemt reaktion fra den anden: Indrømmelse, undskyldning, total overgivelse. Vi er blevet fundamentalister.

Konflikten er blevet en magnet, et sort hul i universet: Den tiltrækker al energi. Vi må uafsladigt beskæftige os med den, kan næsten ikke tale om andet. Vi afskyr den og tiltrækkes af den på samme tid.

Nu er vejen banet for:

6. Åben fjendtlighed

Vi kan ikke længere se modstanderne som mennesker af samme slags som os. Mennesker, som dybest set ønsker fred og rimelighed – mennesker, som lider ved konflikten. Derfor kan vi skride til åbne, fjendtlige handlinger, fysisk og psykisk.

Ved større konflikter mellem grupper er det nu ekstremister, der varetager kontakten med ødelæggende resultater. Deres opfattelse af fjenden har kun lidt med virkeligheden at gøre. Deres mål helliger midlerne. De moderate bliver udskilt i begge lejre, for de ser stadig fjenden som mennesker. De ønsker forhandling, de prøver at se sagen fra begge sider. De svigter. De er forrædere. Nu kan kamphandlingerne tage fart, fra mobning til borgerkrig.

7. Polarisering

Nu kan parterne ikke længere være på samme sted. Det er skilsmissernes, fy-ringernes, opsigelsernes, flugtens og ghettodannelsernes tid. Man flygter eller jages væk. Det bedste, der så kan ske, er at parterne ikke længere har kontakt, det værste, at de fortsætter krigen fra afstand. Og desuden: Der er altid en mulighed for tilgivelse og forsoning, eller i det mindste fredelig sameksistens.

Materialet er inspireret af materiale fra: Center for Konfliktløsning, Danmark.

Øvelse i at få et første overblik over en konflikt!

I skal arbejde i par.

1. I skal nu fortælle hinanden på skift om en situation/en konflikt, som I har været i, og som I ønsker at arbejde med. Brug interviewteknik, så eksemplet er klart for jer begge.

Nu er næste skridt, at I kan få større klarhed over konflikten, ved at I prøver at bruge teorien om "dimensioner" i konflikten.

2. Hvilke dimensioner (instrumentel, interesse, værdi og personlig) ser jeg i denne konflikt?
Hvor er tyngdepunktet for mig, og hvor tror jeg, det er for den anden part i min konflikt?

I skal hjælpe hinanden med at få større klarhed ved at svare på disse spørgsmål. Det er vigtigt, at samtalepartneren ikke overtager fortolkning og analysen, men i stedet for støtter den anden i selv at finde frem til svaret.

3. I denne omgang undersøges konfliktens optrapning.
Hvor højt på konflikttrappen er den nået? Hvilke tegn er der på det?
Er du og din modpart på samme trin? Hvor længe har konflikten befundet sig på dette trin?
Hvad bragte konflikten på dette trin - handlinger/ikke-handlinger, sprog, andre omstændigheder. Prøv at se både på dine og den anden parts handlinger og ord.

Tre svar på konflikter

1. Undvige:

Flygte, tage maske på, bøje af, glatte ud, aflede, ignorere, fortrænge, bruge sarkasme, undskylde.

2. Svare aggressivt:

Med samme mønt, angribe, true, psykisk vold, fysisk vold, sarkasme.

3. Møde konflikten åbent:

Erkende uenighed, undersøge, turde spørge, være tydelig.

***Alle måder kan vælges – alle finder sted,
men hvis 1. og 2. danner et tilbagevendende mønster
hos den enkelte eller i gruppen,
er der brug for forandring.***

Udarbejdet med inspiration fra materiale fra: Center for konfliktløsning, Danmark.

At møde konflikter

Mine egne mønstre og valgmuligheder

Refleksion og samtale i par:

1. Dit reaktionsmønster (dit umiddelbare, der hvor du reagerer spontant)

Hvordan reagerer jeg, når jeg bliver skældt ud, bebrejdet, angrebet, kritiseret af:

- Ligestillede kolleger?
- Overordnede?
- Forældre?
- Børn/unge/brugere?

2. Hvordan ville du gerne reagere:

- Hvad vil jeg gerne ændre?
- Hvem og hvad kan støtte mig i den proces?
- Hvad skal mit første skridt være?

Basal konfliktløsning

- 1. Direkte kontakt**
Være enige om at være uenige
- 2. Acceptere forsøg på at løse op**
Træde tre skridt tilbage
Evt. en hjælper
Tid, sted, regler
- 3. Begge får tid og rum til**
At fortælle sin historie
At fremlægge sit standpunkt: ofte uforeneligt med modpartens
At udtrykke de følelser, der hører med til konflikten, f.eks. vrede eller frygt
- 4. Finde hovedlinjerne**
Formulere dem
- 5. Finde sine behov og interesser**
Under standpunkterne
Under følelserne
- 6. Heraf udspringer løsninger - brainstorm - finde mange - vælge en/flere**
- 7. Sikre at begge er tilfredse**
- 8. Helt konkrete aftaler**

Materialet er udarbejdet med inspiration fra: Center for Konfliktløsning, Danmark.

Gruppearbejde

- Kan mægling bruges i jeres institution?
Hvis ja - hvordan?
Hvis nej - hvorfor ikke?
- Hvad skal der til, for at den voksne kan agere som mægler?
- Hvad synes I om ideen med at bruge/uddanne børn som mæglere?
- Hvad tænker I om, at der kan foregå en mægling mellem en voksen/ansat og et barn/bruger, der har en konflikt i jeres institution. hvor en anden voksen/ansat tager mæglerrollen?
- Hvad ville være godt ved dette? Hvad ville være svært ved dette?
- Hvordan og hvornår kan I bruge mægling i grupper?

Hvorfor går I ikke i gang med dette?

- Mangler der ildsjæle?
- Støder det på strukturelle hindringer?
- Er der holdninger, der hindrer dette?
- Er der modstand mod at overgive magten til at finde på løsninger til børnene/brugerne?
- Rammer det den voksnes/ansattes identitet, som "den, der ved bedst"?
- Mangler der viden, eller er det, fordi man generelt er bange for konflikter?
- Synes man, at det er vigtigere at bruge tiden på noget andet? Hvad?

Idekatalog

Arbejde med udvikling af børnehavebørns kompetencer til konflikthåndtering

At tyde følelser

Tegn 4 forskellige børn: Et der er surt, et der er fornærmet, et der viser glæde og et der er rasende. Det giver en god mulighed for at tale om følelser. Prøv at vise tegningerne til barnet, efter at det har haft et vredesanfald. Hvilke følelser lå der bag vredesudbruddet? Hvordan har barnet det nu?

Følelseskort

Du skal lave nogle små spillekort, hvor du skriver forskellige følelser på, f.eks. rasende, trist, venlig, nysgerrig, stolt, slap osv. - du skal tegne ansigter, der afspejler følelsen, når det skal bruges til mindre børn.

Barnet trækker nu et kort og spiller den pågældende følelse. Det kan indtage en bestemt position eller gennemspille et handlingsforløb. Hvis der er flere børn, kan de gå to og to sammen og spille følelserne sammen. Voksne må selvfølgelig også gerne spille med.

Så skal de andre gætte, hvad det er for en følelse, det handler om. Spørg barnet, om det har oplevet denne følelse på noget tidspunkt. Snak med barnet om, hvordan det havde det.

Børn har brug for historier

Mange børnehistorier bygger på barnets egen verden med dens muligheder og problemer. Børn kan bedre se og acceptere dem gennem historier. Desuden er virkeligheden endnu ikke adskilt så skarpt fra magiske forestillinger og påfund i barnets erfaringsverden som i voksnes. Historier stimulerer fantasien, de gør tit tingene mere overskuelige og virker beroligende. Desuden kan historier indeholde vrede og problemer og hjælpe børn til bedre at få øje på aggressioner og takle dem.

Eksempel på en sådan historie: Drumle og egerne.

I en skov oppe i bjergene levede der engang en lille dværg, der hed Drumle, sammen med sin kone og mange dværgbørn. De boede alle sammen i en gammel, tyk træstamme. Den var rådden, og derfor var der kommet et stort hul for foden af den – lige over skovbunden. Dette hul havde dværgfamilien bygget om til bolig og indrettet hyggeligt.

Drumle var en kærlig dværgemand og en god far. Men en ting gjorde ham altid frygtelig vred, og det var når egerne kom springende og for rundt på hans træstamme. Eller når de pludselig sad foran åbningen til hans lille stue og med et sæt sprang op for at klatre opad i træet med

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

vindens hast. Nogle gange klatrede de også oppefra, ned ad stammen og hoppede rundt i skovbunden lige foran hans bolig.

Egernene tænkte slet ikke over deres klatreri, men dværgebørnene blev frygtelig forskrækket hver gang og begyndte at skribe, og dværgeforældrene fik også gang på gang en ordentlig forskrækkelse og rystede af angst. Det var derfor, Drumle var så gal på disse dyr.

Han skældte og smældte på egerne og smed grankogler efter dem. En dag ramte han en lille egerunge lige på snuden med en grankogle.

Nu var egerne selvfølgelig rasende og skældte Drumle voldsomt ud. Der opstod et heftigt skænderi, alle råbte og skreg i munden på hinanden. Drumle prøvede overhovedet ikke at forstå dyrene, for han var så vred, at han slet ikke kunne tænke klart mere. Og egerne var så rasende på Drumle, at de ikke havde spor lyst til at forstå ham.

Hvem ved, hvor længe dette skænderi havde varet, hvis der ikke pludselig var faldet en stor skygge oppefra ned på skovbunden. En stor fugl kom flyvende, en sort ravn, der var blevet nysgerrig på grund af larmen. Den satte sig på en af træets grene.

Hvad er det for en larm, I laver? Spurgte raven strengt. Men af lutter angst kunne ingen svare. Hør nu, råbte raven nu grinende, hvad er der galt?

Frygtsom begyndte dværgen at sige noget. J-jeg kan i-ikke lide e-egernene, forklarede han med rystende stemme.

Jeg bor i en hul træstamme. Men egerne springer hele tiden rundt foran min bolig. Derfor kan jeg ikke lide dem.

Raven så på egerne og spurgte: Hvorfor driller I dværgene?

Nu trådte en stor egerhan genert frem og sagde: V-vi vidste jo slet i-ikke, at vi forstyrrede dværgene her. Vi skal bare gemme vores vinterforråd, og derfor klatrer vi hele tiden ned ad træet og graver vores nødder ned i skovbunden. Det er altså sådan, sagde raven så til Drumle, at du ikke kan lide egerne, fordi de forstyrrer dig, og fordi du er bange for dem. Og egerne rumsterer alle vegne, men de driller dig slet ikke med vilje. Egentlig er der overhovedet ikke nogen grund til, at I ikke kunne finde ud af det sammen. I kunne måske ligefrem blive venner! Alle så tvivlende på raven. Blive venner? Hvordan skulle det kunne lade sig gøre?

Digt videre på historien sammen med børnene/barnet. Hvordan kan egerne og Drumle finde ud af det sammen? Hvilke muligheder har de?

Find selv på historier, som har paralleller til barnets konflikter eller de konflikter, I har i børnegruppen. Det er altid nemmere at kigge ”på sin egen situation, når situationen handler om nogle andre,” men de løsninger, børnene selv kommer i tanke om, kan måske overføres til den virkelige situation.

Her er en anden historie:

I børnehaven er der to trehjulede cykler, og alle børnene elsker at køre på dem. I dag kører Ida og Sasja rundt på dem hele formiddagen. Jakob vil også køre på en, men hverken Ida eller Sasja vil af med deres. Så begynder Jakob at hive Ida i ærmet og prøver at skubbe hende ned fra cyklen...

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

Spørg børnene: Hvad ville du gøre, hvis du var Jakob? Hvad sker der mon med Ida og Jakob? Hvordan kan børnene finde ud af det sammen, uden at en af dem eller de begge bliver kedede af det?

Komme af med vrede

I kan have et bestemt sted i huset, hvor både børn og voksne ved, at man kan gå hen, hvis man er meget vred. Her skal der f.eks. være en bold, man kan kaste hårdt med, en pude man kan bokse i eller noget andet, som kan tjene samme formål.

En vredessæk kan laves på flg. måde: En lærredssæk eller et indkøbsnet stoppes ud med stof eller skumgummi og syes til, en snor i og den kan hænges op i loftet og fungere som en boksebold.

Bagefter kan man måske tegne, hvordan man har det, og så krølle det sammen og smide det væk, man kan også vise det til en voksen, som man gerne vil tale om det med, eller til det barn, som man lige har været vred på.

At tale gennem en dukke

Nogle børn tør ikke give udtryk for ubehagelige følelser. I lege kan du iagttage, hvordan børn lader dukker tale for sig. En dukke kan hjælpe med at give udtryk for aggressioner, men også angst.

Du kan give barnet en dukke og fortælle barnet, at ”denne dukke kan sige alt om, hvordan du har det”.

Du kan også opfordre barnet til at lege med dukken. Bagefter kan du spørge, hvordan dukken har det lige nu. Hvad siger den, når den er vred? Hvorfor er den vred? Hvad skal vi gøre, så den får det godt igen?

Nogle gange fortæller barnet også dukken om sin vrede, når der ikke lige er nogen i nærheden.

Større børn kan nogle gange komme af med deres vrede, ved at der er et bræt og nogle søm, man kan hamre i.

Til små børn kan man have en stabel brugt papir stående et bestemt sted, til at rive i stykker, det samme kan papkasser bruges til.

Lege imod aggressioner

De følgende lege behøver man ikke at være så mange om. Hvis I vælger lege, der kan hjælpe jer med at finde frem til årsagerne til en vrede, betyder det, at barnet også bliver bevidst om mulige aggressioner, eller det begynder i hvert fald at mærke dem. Det vil helt konkret sige, at I også skal bearbejde dette i forbindelse med legen, dvs. tale om det med de børn, der er med i legen. Husk, at en af disse lege er nok pr. dag, da det giver rigeligt at erkende.

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

Løvetæmmer

Det er ikke rart at være spærret inde i et cirkusbur, heller ikke for løven Tom. Ved et tilfælde glemmer dyrepassereren at lukke buret. Tom bryder ud og må lige have luft for sin vrede. Han brøler og raser. Kan de andre i legen få ham beroliget?

At eksplodere

Børn er ofte taknemmelige over, at de ikke altid får lov til at skribe deres vrede ud. Nogle gange er det bedre ikke at råbe op – men hvad skal de så gøre af vreden? Barnet skal af med, hvor vredt det er. Man kan hjælpe dem ved at sætte sig sammen med dem og spørge dem, når du er vred, hvad har du så lyst til?

Jeg har lyst til at.....

- ...eksplodere
- ...rive den anden i småstykker
- ...knuse et glas
- ...skribe af alle

Den voksne skriver det ned, som barnet har lyst til at gøre og læser det op for barnet bagefter. Man kan slutte med at spørge barnet, hvordan har du det nu?

Tegnelege

I en mindre gruppe kan man godt tegne vrede. Brug vandfarver, tykke fedtfarver eller tusser. Børnene skal tegne det, de føler, når de er vrede. Du skal lede legen og beskrive en situation eller minde børnene om en bestemt situation. Du kan også tegne noget sammen med et barn, hvis det kort forinden har haft et vredesudbrud. Bagefter kan de, der vil, fortælle noget om deres tegning: Hvilken farve har min vrede? Kan man se på tegningen, hvorfor jeg var vred?

Før- og efter-tegning

I kan også prøve at variere legen ved at lave tegningen om sammen med barnet. I anden omgang kan der komme nogle andre farver på, så I kan blive konfronteret med vreden ud fra en anden synsvinkel.

Hvilke løsninger når I frem til? Vil barnet måske hellere tegne en helt ny tegning?

Kollage

Børnene kan også klippe noget ud af gamle blade og enten lave en kollage, som udtrykker vreden, eller bare klippe et billede ud. Her er den efterfølgende samtale også vigtig.

Træne indfølelse med leg

Enhver ser verden på sin måde. For bedre at forstå andre og for at undgå aggressioner på grund af misforståelser bør børn også lære at slippe et standpunkt indimellem og tage et nyt. Fra seksårsalderen kan børn godt sætte sig i andres sted. Man kan arbejde med børns indfølelse på en legende måde.

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

Regnorm

Til de små: Vi forvandler os til en regnorm. Regnormen snor sig hen ad jorden.

Hvordan ser verden ud herfra?

Hvordan ser bordet ud nedefra?

Hvordan ser ”andre mennesker” ud for os regnorme?

Hvordan kommer vi fremad?

Børnene kan også godt lide at lege andre dyr, så ser man tingene på andre måder for hvert dyr man er.

En ny synsvinkel

Børnene går gennem huset og prøver at udforske rummene fra forskellige vinkler. De ser en stol nedefra, en lampe ovenfra (hvis de må stå på en stol eller et bord). Hvordan ser køkkenet ud med det ene øje lukket? Hvad så jeg? Opdagede jeg noget nyt? Hvad var sjovt eller specielt? Hvad kunne jeg ellers tænke mig at se?

Yndlingsdyr

Et barn hvisker til den voksne, hvilket dyr der er dets yndlingsdyr. De andre skal nu gætte, hvad det er for et dyr. Så er det den næstes tur.

Sådan kan legen fortsætte med yndlingsfarve, yndlingsret, yndlingsmusik osv.

Hvem gættede rigtigt? Hvem kender hinanden bedst?

Afspændingsøvelser for børn

Afspænding er grundlaget for at kunne beherske aggressioner på en god måde.

At massere hinanden

Man kan sætte noget stille musik på og lade børnene være sammen 2 og 2. Man kan lade dem massere hinanden på skift.

Den voksne kan også massere et barn, der har svært ved at slappe af.

Muskelfspænding

Denne øvelse skal laves, når barnet/børnene er rimeligt afslappede.

Sig: Knyt din højre hånd, bøj armen og spænd alle muskler i armen, når jeg begynder at tælle til ti. Spænd mere og mere, indtil jeg har talt til 10, så tæller vi ned, og så slipper barnet spændingen ganske langsomt – til sidst falder armen ned i skødet.

På denne måde kan du arbejde hele kroppen igennem.

Til sidst lukker du øjnene og koncentrerer dig om at slappe af i alle muskler. Træk vejret roligt og læg mærke til, hvordan luften langsomt strømmer ind og ud.

At trække vejret sammen

Det beroliger at trække vejret sammen.

Sid ved siden af barnet, eller hav barnet på skødet. Den voksne begynder at trække vejret sammen med barnet – i samme frekvens og hastighed; efter få minutter bliver barnet roligt.

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

At skabe behagelige indre billeder

Lad børnene ligge på nogle madrasser på gulvet og sæt noget meget roligt musik på:
Du ligger roligt og afspændt på en smuk, åben eng. Du drømmer lidt..... Din vejrtrækning er helt rolig.....

Sådan kan du starte en historie. Historien er drømmen, og med den bliver der fremmanet et beroligende billede. Vælg en situation, som barnet/børnene er fortrolige med, og skab et dejligt billede, f.eks. en gyngende hængekøje eller et skib, der gynger på bølgerne. Sådan nogle billeder formidler en rar fornemmelse for børn.

Hvis et barn ikke vil være med, så lad det opleve, at dem der tør, gør det, måske får det så lyst til at være med næste gang. Måske kunne man tilbyde barnet at sidde ved en voksen imens.

Drømmerejser

Som ovenstående, men det kan også laves over temaer.

F.eks.: Vi flyver gennem verdensrummet. Her er børnene astronauter, vi beskriver stjernerne de kan se, knapperne de kan trykke på, farverne, det at være vægtløs osv..

Eller: En lille delfin. Temaet for denne er: At føle sig let, bevægelig og godt tilpas. Vi beskriver det at svømme rundt, være glad og ubekymret, ikke veje noget i vandet, legen, hvor vi dykker og springer op over vandet, vi svømmer langs stranden, hvad vi kan se, vi møder fisk i mange farver osv.

Efter drømmerejsen:

Hvad så du, og hvad oplevede du? Hvordan havde du det? Var det rart?

Lydmeditation

Musik beroliger. Aggressive, ophidsede, hyperaktive og ængstelige børn kan man ofte få i bedre humør og få til at falde til ro ret nemt med noget velegnet musik. Også enkelte toner kan give koncentreret ro. Det er f.eks. meget effektivt at sætte sig i en rundkreds og simpelthen komme med en lang vokal, når man ånder ud.

Ved lydmeditation skal børnene koncentrere sig om lyde, men ellers kan det næsten virke som en drømmerejse; lydene må godt være fra et enkelt instrument, så kan barnet leve sig ind i sit ”indre rige”.

Lav selv nogle enkle instrumenter, som f.eks. lyder som regn.

Alle disse ideer er hentet i bogen: ”Bliv hos mig, når jeg er vred” af Thomas Kaiser (Borgen 2001).

De er bearbejdet, så de kan bruges i børnehaven.

Jeg ønsker jer god fornøjelse med at prøve de ting af, som I har lyst til og som passer til jeres børnegruppe. I har garanteret også nogle gode ideer, som I selv kan supplere med. I gør sikkert allerede noget, som tjener samme formål.

Materialeliste

Listen er relateret til de foreslåede temaer.

Konfliktforståelse:

Vindeløv, Vibeke: (2004) ”*Konfliktmægling*” Om dimensioner i konflikter og Konflikttrappen s. 41 – 67.

Løw, Ole og Svejgaard, Erik (2002) ”*Psykologiske grundtemaer*”. Nielsen, Jørn: ”Om konflikter”, s. 368-384.

Hjemmesider

www.konfliktloesning.dk
Center for konfliktløsning.

Ikkevoldelig Kommunikation:

Marshall Rosenberg: (1999) ”*Ikke Voldelig Kommunikation*”¹. Ophavsmandens teoribog.

Hejgaard, Janne (2000) ”*Goddag giraf*”¹. Introduktion til girafsproget og øvelser/lege, man kan lave med børnene for at lære dem de 4 komponenter i grundmodellen.

Bülow, Claus: *Girafsprøget – empatisk kommunikation – et sprog fra hjertet: et redskab til konfliktløsning*” (2001) 3. udgave. Skab dit liv. Meget nemt læst bog, der introducerer grundmodellen. Der er mange gode dagligdags eksempler her fra Danmark.

Tidsskriftet 0-14, nr. 1 2003. Temanr. ”*Når børn skælder ud*”, s.62-67 ”*Giraffen med det store hjerte*”.

¹ Kan bestilles på www.beritmikkelsen.dk

Videoer

”*Ikkevoldelig Kommunikation i pædagogisk arbejde*” Forestil dig en verden, hvor børn ikke får skæld ud ... en verden, hvor børn frit kan give udtryk for deres følelser og behov. En video med Marshall Rosenberg optaget på en konference på CVU-Vest, maj 2003 (31 min.). Sælges ved Rosenlund Kurser for 199,- kr.

Hjemmesider

www.cnvc.org
The center for Nonviolent Communication.

www.beritmikkelsen.dk

Berit Mikkelsen. Salg af bøger (jf. ovenfor) og videoer m.m. Der kan findes artikler, og hun

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

udbyder kurser.

www.skabditliv.dk

Center for empatisk kommunikation ved Claus Bülow og Hanne Rørschke.

www.rosenlundkurser.dk

Kursuscenter, artikler-, bøger- og videosalg.

Mægling/Mediation:

Boserup, Hans og Humle, Susse: (2000) *"Konfliktløsning efter vindermetoden"*. Med udgangspunkt i konkrete eks. gives ideer og forslag til konfliktløsning efter mediationsmetoden, som er en metode til at lære elever at vende konfrontation til samarbejde.

Boserup, Hans og Humle, Susse: (1996) *"Konflikter løser vi selv! Konfliktløsning i skolen efter mediationsmetoden"*. Der findes undervisningsmateriale for børn fra 3.-9. klasse, og i bogen er der øvelser for den voksne (der findes også en video ved samme navn).

Adrian, Lin: (2001) *"Konfliktløsning ved mediation"*. Mediationsprocessen trin for trin med eks. fra arbejdspladsen.

Humle Susse: *"Slå til når ungerne skændes"*. Mediation i børnenes hverdagskonflikter.

"Børns sociale kompetencer og konfliktløsning". Anvendelse af mediation i børnehaven, erfaringer fra Børnely, Næstved.

Videoer

Konfliktløsning/mægling. DR 2, december 2000. Der var 4 temaudsendelser:

1. Mægling i statsamtet (samvær i skilsmissegang)
2. Mægling i skoler
3. Mægling på arbejdspladser
4. Mægling mellem offer og gerningsmand.

Jeg vil tro de kan lånes på amtscentralerne.

"Supporting children in resolving conflicts" (24 min.). Fra High/scope press (mægling i børnehaven).

"Konflikter løser vi selv!" (25 min.). Dansk forligsnævn/dansk forening for mediation.

Hjemmesider

www.dansk-mediation.dk

Interesseorganisation for mediatorer på tværs af traditionelle faggrænser.

www.highscope.org

Har udviklet programmer i forhold til mindre børn.

Øvrig materialeliste i forhold til børn og konflikter:

Öhman Margareta: (1997) *"Empati gennem leg og sprog"*. Kapitlet om konflikthåndtering s. 219 – 244.

Widar Aspeli og Margareta Öhman: (2002) *"Legende nærvær. Møder og muligheder - samvær og samspil"*.

Konflikthåndtering i pædagogisk arbejde

Grundlæggende undervisningsmateriale

Gennem små kommenterede skønlitterære iagttagelser og fortællinger fortæller forfatterne, hvad de mener, når de taler om legende nærvær – om empati og indlevelse i børns livsverden (meget sigende og smuk bog om dette emne).

Lind, Lene: (1989) *"Forstå mig dog"*, s. 119-126. Om voksenstøtte i konfliktløsning.

Witte, Mikael: (2003) *"Verdens bedste vuggestue"*, s. 112-128 "Om konfliktløsning".

Kaiser, Thomas: (2001) *"Bliv hos mig, når jeg er vred"*. Masser af ideer til arbejdet med børns følelsesmæssige kompetencer.

Kragh-Müller, Grethe: (2003) *"Ka' selv – vil selv – men du må hjælpe mig!"*, s. 275-315 om konflikter og konfliktløsning.

Til deltagerne:

Løw, Ole og Svejgaard, Erik: (2002) Psykologiske grundtemaer. Nielsen, Jørn: "Om konflikter", s. 368-384.

Bülow, Claus: *"Girafsprøget – empatisk kommunikation – et sproget fra hjertet: et redskab til konfliktløsning"* (2001) 3. udgave. Skab dit liv. Meget nemt læst bog, der introducerer grundmodellen. Der er mange gode dagligdags eks. her fra Danmark.

Adrian, Lin: (2001) *"Konfliktløsning ved mediation"*. Mediationsprocessen trin for trin med eks. fra arbejdspladsen.

Specielt til deltagere, der arbejder med børn:

Hejgaard, Janne: (2000) *"Goddag giraf"*¹.

Introduktion til girafsproget og øvelser/lege, man kan lave med børnene for at lære dem de 4 komponenter i grundmodellen.

Tidsskriftet 0-14, nr. 1 2003. Temanr.: "Når børn skælder ud", s. 62-67 "Giraffen med det store hjerte".

Widar Aspeli og Margareta Öhman: (2002) *"Legende nærvær. Møder og muligheder - samvær og samspil"*.

Gennem små kommenterede skønlitterære iagttagelser og fortællinger fortæller forfatterne, hvad de mener, når de taler om legende nærvær – om empati og indlevelse i børns livsverden (meget sigende og smuk bog om dette emne).

Kaiser, Thomas: (2001) *"Bliv hos mig, når jeg er vred"*. Masser af ideer til arbejdet med børns følelsesmæssige kompetencer.

¹ Kan bestilles på www.beritmikkelsen.dk

I øvrigt mener jeg, at I skal sætte de titler på, som I vælger at lægge vægten på i jeres undervisning.